

з'єднаннями, як сотні, що, зрештою, стало однією з причин їхнього розгрому загонами ОГ «Вісла». У результаті визвольний рух на Закерзонні не зміг здійснити переходу на підпільну тактику боротьби й продовжити своє існування після 1947 р.

Метою розгортання повстанського руху на Закерзонні був, передусім, захист місцевого українського населення. Крім того, діяльність УПА мала пропагандистську мету — поширити у світі інформацію про український визвольний рух. Закерзоння було важливим вузлом зв'язку між Проводом ОУН в Україні та на еміграції. Керівництво визвольного руху розглядало його також як можливий плацдарм для започаткування спільної українсько-польської антирадянської боротьби. Зважаючи на особливі обставини всередині Польщі (прихід до влади комуністів), у світі (небажання держав Заходу втручатися в події за «залізною завісою»), жодного із зазначених завдань українським повстанцям повністю виконати не вдалося. Попри те їхня завзята боротьба й захист українського населення стали однією з найяскравіших сторінок історії УПА.

Микола Посівнич

ВІДОЗВА «ДО МОЛОДИХ РОБІТНИКІВ, РЕМІСНИКІВ, СЕЛЯН, СТУДЕНТІВ ЧЛЕНІВ ОУН!»

Одним із найважливіших напрямів діяльності ОУН у 1930-х рр. стала боротьба з комуністичними впливами. Маючи фінансову підтримку з-за кордону в 1920-30 рр., Комуністична партія Західної України (КПЗУ) активізувала свою підпільну діяльність. У журналі «Розбудова нації» було зазначено, що ОУН буде поборювати ідеологію протилежних політичних угруповань і вживати рішучих заходів проти всіх ворогів, передусім проти своїх найбільш крайніх противників — «угодовців-хрунів» та «радянوفілів-ікроїдів»¹.

Політичну пропаганду як засіб боротьби проти більшовизму було розвинено до найширших меж. Як легальна українська преса, що перебувала під впливом ОУН, так і вся підпільна преса присвятили цій справі максимум уваги. Вони висвітлювали суть більшовизму й розкривали його як новітню форму «московського імперіалізму». Преса представляла західноукраїнських радянوفілів як національних запродавців, що своєю роботою допомагають Москві зміцнити панування на Східній Україні. Крім того, усі члени ОУН на Західноукраїнських землях (ЗУЗ) отримали вказівку якнайширше використовувати осередки «Просвіти», «Рідної школи» та інших легальних організацій, для того щоб за допомогою доповідей і дискусій ознайомити український народ із суттю й цілями більшовизму та радянوفільства, небезпекою, яку вони становлять для нації.

У період, коли Крайовим провідником був Степан Бандера, важливим аспектом діяльності ОУН стали антирадянські агітаційно-пропагандистські та бойові акції. У 1932-1933 рр., під час голодомору, організованого комуністичним режимом в Радянській Україні, ОУН проводила потужну роз'яснювальну антибільшовицьку кампанію, трактуючи загибель мільйонів українців УРСР

¹ С. В. [Ленкавський С.] *Внутрішня пропаганда // Розбудова Нації. — 1932. — № 7-8. — С. 174.*

як сплановану акції, за допомогою якої радянська влада прагне ослабити український народ. Крайова Екзекутива ОУН на чолі зі С. Бандерою доручила найліпшим оунівським пропагандистам виголосити в усіх студентських осередках спеціальні доповіді. Користуючись мережею легальних українських товариств й організацій, ОУН у зазначений час провела політичну кампанію, спрямовану на викриття злочинних дій СРСР. Ця акція оунівців ударила по радянських позиціях у Західній Україні. Боротьбу за допомогою усного й друкованого слова доповнювали акти індивідуального терору щодо комуністів. Оунівці переслідували не лише високопоставлених радянських філів, а й прибічників цих ідей серед представників різних верств населення. Про це ставало відомо всій околиці й зацікавлювало навіть тих, хто був байдужий до того, хто такі советофіли-комуністи і чим вони можуть зашкодити українцям. У декількох місцевостях, де КПЗУ мала сильні позиції, дійшло до масових сутичок, зокрема на Дрогобиччині, у Яворівщині та інших районах².

На знак протесту проти штучного голодомору 1932-1933 рр., влаштованого радянською владою, 22 жовтня 1933 р. Микола Лемик вчинив замах на високопоставленого чиновника й розвідника НКВД Алексея Майлова, який працював у радянському консульстві у Львові. Атака була здійснена з наказу С. Бандери³. 12 травня 1934 р. відома активістка ОУН Катерина Зарицька заклала бомбу під редакцію газети «Праця»⁴. З наказу С. Бандери Ярослав Карпинець виготовив у Кракові спеціальні повітряні балони для переправлення й розкидання оунівських відозв і листочок над прикордонними областями Радянської України. Також було виготовлено два радіоприймачі для зв'язку з організаційними кур'єрами⁵.

Саме за рекомендацією С. Бандери Євген Коновалець доручив Іванові Мітринзі — «Сергію Орелюку» — «Бирону» організаційний зв'язок зі Східною Україною. І. Мітринга очолив референтуру

з «підсоветських» справ (згодом його призначено спеціальним референтом із соціальних питань*) і діяв окремо від основної мережі ОУН. Він особисто підібрав у референтуру помічників, безпосередньо контактував із Є. Коновальцем. Працівники референтури переправляли нелегальну літературу в радянську Україну й отримували звітти потрібну інформацію⁶.

Під впливом комуністичних репресій в УРСР та активної діяльності ОУН свої позиції різко почала втрачати КПЗУ. З її рядів почали масово виходити національно свідомі українці, унаслідок чого у складі партії стали переважати поляки та євреї. Розмах антикомуністичної діяльності ОУН у Західній Україні в 1929-1935 рр. приголомшив комуністичну партію, і вона не намагалася чинити активного спротиву. Щойно після масових арештів оунівців у 1934-1935 рр. комуністи, заохочені натиском польської влади й поліції, вирішили завдати націоналістам удар у відповідь. Яскравим прикладом цієї боротьби є відозва Комуністичного союзу молоді Західної України (КСМЗУ) «Друзі! Товариші» від грудня 1935 р., де йдеться про події, які відбувалися під час Варшавського процесу над Степаном Бандерою і товаришами (18.XI.1935-13.I.1936). У завуальованій формі молоді комуністи з національних позицій прагнули завоювати симпатії українського суспільства й очолити визвольний рух проти Польщі. У цій унікальній листівці її автори по суті були вимушені визнати членів ОУН борцями за свободу. «Молоді робітники, селяни, студенти, — читаємо тут, — Ви йшли до ОУН, йшли з думкою боротьби за незалежну Україну, за Україну без «без хлопа й пана», про яку співав, за яку боровся наш великий бунтар Шевченко й тисячі безіменних борців».

Документ є досить цінним свідченням того, як трактував діяльність ОУН її основний суперник по підпіллю в Західній Україні.

Документ зберігається в приватному архіві колекціонера Віталія Манзуренка у Львові. Надрукований на газетному папері розміром 16,5x25 см.

* З другої половини 1930 рр. члени цієї референтури згуртувалися навколо видавництва «Дешева книжка».

⁶ Бойко Ю. Націоналізм на східноукраїнських землях у добу Коновальця // Євген Коновалець та його доба. — Мюнхен: Видання фундації ім. Є. Коновальця, 1974. — С. 611 — 612.

² Мірчук П. Нарис історії ОУН / За ред. Ленкавського С., Штикала Д., Чайківського Д. — Мюнхен — Лондон — Нью-Йорк, 1968. — С. 451.

³ Науменко К. Генеральне консульство СРСР у Львові // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 397.

⁴ Центральний державний історичний архів України у місті Львові. — Ф. 371. — Оп. 1. — Спр. 74. — Арк. 10; Там само. — Спр. 75. — Арк. 147.

⁵ Климишин М. В поході до волі. — Торонто, 1975. — Т. 1. — С. 85.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

**КОМУНІСТИЧНИЙ СОЮЗ МОЛОДІ ПОЛЬЩІ
(СЕКЦІЯ КОМ. ІНТЕРНАЦІОНАЛУ МОЛОДІ)
КОМУНІСТИЧНИЙ СОЮЗ МОЛОДІ ЗАХ. УКРАЇНИ.**

До молодих робітників, ремісників, селян, студентів членів ОУН!
цілого молодого покоління Західної України!

ДРУЗИ! ТОВАРИШИ!

Варшавський трибунал судить 12 діячів О. У. Н. за вбивство ката Перацкого.

Протягом усього процесу окупант день-у-день топче національну гідність українського народу. Від люті піняться прокурори на звук українського слова. Не вільно підсудним зізнавати рідною мовою. Ні слова сказати ані боронитись. Нашу мову вигнано з судової зали, безправно, насильно.

Суд сам «зізнає», зі слідчих актів відчитує зізнання. За що-будь карами сипле, поліцаї волочать зі зали. Їх в'язнено в кайдани законаних.

Польський окупант промовчує співпрацю ОУН з Гітлером в ім'я злочинного польсько-німецького воєнного союзу. Зате спільно з Гітлером використовують процес проти Литви й Чехословаччини. Хочуть шлях промостити до нападу на ці народи й Радянську Україну.

Підсудним шибениця грозить. Кат вже суче стрички, а ключники ключами бряжуват** щоб на довгі роки замкнути тюрму.

Ні! Цьому не бути! Бо кара смерті на підсудних — це нові репресії й знущання над українським народом. Це жорстокіші розбої й дике безправя над нами. Чи треба казати, як страждаємо, мучимось? Як без праці, без шкіл наша молодь вин родовлювається [винародовлюється. — М.П.], в злиднях і темряві поневірється. Як переслідується нашу мову й пісню, а культуру нівечиться. Як заперто нас в льох панської неволі, країна кровю й слізми стікає. Чи треба казати?

Й тому польський окупант не сміє судити! Не сміє судити той, що залізним бичем панує на нашій рідній землі, а свавільно душить власний народ. І тому всі станьмо проти намірів і плянів шайки гнобителів!

Хто проти окупації, за національні свободи — хто проти реакції, насилля, за поступ, культуру — хто проти злочинної війни, за мир — той стоїть проти окупаційного суду, за оборону підсудних.

Ні! Окупант не має права судити, судити діяльність О.У.Н., право судити за українським народом.

Члени О. У. Н.

Ви маєте найперше право до цього. Беріть слово! Судіть!

Молоді робітники, селяни, студенти — ті всі «малі люди», про яких говорив Мигаль, — Ви йшли до ОУН, йшли з думкою боротьби за незалежну Україну, за Україну без «без хлопа й пана», про яку співав, за яку боровсь наш великий бунтар Шевченко й тисячі безіменних борців.

А ОУН Ваші чисті бажання й прагнення згальбила, збезчестила. Зв'язалася з гітлерівським катівством і чорною реакцією та Вас, що про волю думали, зробила виконавцем ворожих українській нації сил. Вашу совість ОУН сплямила мордами, погромами українських селян. Що Ви робили в 1934 р.? Тоді, коли червона Волинь кровю стікала, несучи геройсько прапор визвольних боїв, Ви на приказ проводу стріляли й били селян, робітників, комуністів. Завіщо? Кому в користь? Чи возвольним змаганням українського народу, чи окупаційним бандитам? Судіть!

Ваш провід, Коновалець, Сушко, Ярій посилають членів УВО-ОУН на Радянську Україну. Про це згадав Спольський. І там Ваші висланники на службі Гітлера, разом з петлюрівцями на службі П штабу польської дефензиви, там палили, шкодили, нищили колгоспи, трактори — плоди творчої праці українського народу. А тут — на Західній Україні — Ви організуєте скажену нагінку проти Радянської України разом з усією угодовською Ундо-зрадою. Можете не погоджуватись на радянський лад. Але хто організує антирадянську нагінку, той в один ряд стає з Гітлером і польським окупантом, той організує війну чужих грабіжників. Кому в користь? Чи за самостійну, соборну Україну, чи за колонію польських панів і гітлерівських баронів? Судіть!

Ви думали, що індивідуальний терор є засобом боротьби. Але це банкрутує. Бо не можна замінити масової боротьби народних мас револьверовим замахом одиниці.

На такій ідеології, на такій роботі зроджуються Малюци, Спольські, Мигалі. Роста деморалізація, ренегатство, провокація.

Сміло гляньте правді в очі! Хай той процес буде для Вас і всіх незабутньою наукою. Хай наукою назавжди буде те, що Гітлер Лебеда видав під шибенецю й опльовує Ваших бойовиків, коли Ваш провідник Ярій далі в Берліні торгує з Гітлером нашими земляками. Провірте свою думку й погляди! Вийдіть з сліпого кута, в який ОУН Вас всадила. Мигаль, ренегат — лізе в багно ундівської угоди. Зате Ундо його виславлює. Але не для Вас туди шлях, не для Вас, що хочете визволення. **Разом з народом ставайте, усіма поступовими, революційними силами боронім підсудних!**

Тисячі українських, польських і жидівських робітників, селян, інтелігенції — комуністи, соціялісти, демократи, поступові люди праці й думки — перші кинули грімкий протест проти смерті на підсудних на вічах у справі амнесії. Бо окупаційний суд, коли шибениці готує, думає про шибениці для українського народу.

Спільною зненавістю до спільного ворога запалені — спільно боронімся: за допущення української мови в суді, за свободу внесків і запитів для оборонців і підсудних, проти кар і репресій, за усунення поліції зі салі розправ, за допущення всіх свідків оборони, за відчитання тайних документів і архіву про співпрацю ОУН з Гітлером і I відділу генеральним штабом.

Запротестуймо могутнім голосом проти кари смерті! Не даймо підсудних під стричок окупаційних катів. Геть катівські руки!

Організуймо спільні ЗІБРАННЯ, НАРАДИ, ВІЧА! По всіх організаціях і товариствах, по РОБІТНИЧИХ ГРОМАДАХ І КАМЕНЯРАХ, по ПРОСВІТАХ, РІДНИХ ШКОЛАХ, СОКОЛАХ, ЛУГАХ, КЛЮБАХ СПОРТОВИХ, по ФАБРИКАХ І ПРОФСПІЛКАХ, по містах і селах, по всій нашій Західній Україні!

Висилаймо протестаційні резолюції й телеграми до ВАРШАВСЬКОГО СУДУ, до МІНІСТЕРСТВА СПРАВЕДЛИВОСТІ!

Організуймо ПОХОДИ й ДЕМОНСТРАЦІЇ до ГМІН і СТАРИСТВ!

Хай народня хвиля протестів запалює єдиним вогнем гніву й змагань у **ФРОНТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ** за національні права й свободи, за освіту, й мир, проти дикої реакції і неволі, за незалежність українського народу!

ВИЖЧЕ ПРАПОР НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ БОЇВ!

**ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ
КОМУНІСТИЧНОГО СОЮЗУ МОЛОДІ
ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ.**

Львів, грудень 1935.